TYUTORLIK FAOLIYATINI KASB SIFATIDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Nazarqulova Gulnora Ablakulovna, Sirdaryo viloyati Pedagogik mahorat markazi, Aniq, tabiiy fanlar, maktabgacha, boshlang‘ich va maxsus ta’lim metodikalari kafedrasi mudiri. PhD, dotsent
e-mail: nazarqulovagulnora56@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada tyutorlik faoliyatini zamonaviy ta’lim tizimida mustaqil kasbiy faoliyat sifatida rivojlantirish istiqbollari tahlil qilinadi. Tadqiqotda tyutorlikning pedagogik mohiyati, asosiy kasbiy mezonlari, funksional vazifalari hamda zamonaviy ta’lim muhitidagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, xalqaro tajriba, raqamli ta’lim, pandemiyadan keyingi ta’lim jarayonlari va xususiy ta’lim xizmatlari bozorining rivojlanishi kontekstida tyutorlik faoliyatining transformatsiyasi ko‘rib chiqilgan. O‘zbekistonda tyutorlik institutining mavjud holati tahlil qilinib, uning professional maqomini mustahkamlash, kasbiy standartlarni ishlab chiqish, maxsus tayyorlash va malaka oshirish tizimini takomillashtirish zarurati asoslangan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, tyutorlikni samarali rivojlantirish uchun institutsionallashuv, professionallashuv va raqamlashtirish jarayonlarini o‘zaro uyg‘unlashtirish muhimligi aniqlangan. Maqolada tyutorlik faoliyatini alohida kasb sifatida rivojlantirishga doir ilmiy-amaliy takliflar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: tyutorlik, tyutor, kasbiy faoliyat, ta’lim, individual ta’lim, professional kompetensiya, raqamli ta’lim, akademik qo‘llab-quvvatlash, kasbiy standart, oliy ta’lim.

PROSPECTS FOR DEVELOPING TUTORING AS A PROFESSION

Abstract. This article examines the prospects for developing tutoring as an independent professional activity within the modern education system. The study explores the pedagogical essence of tutoring, its key professional criteria, functional responsibilities, and its role in contemporary educational environments. Particular attention is paid to the transformation of tutoring in the context of international experience, digital education, post-pandemic educational processes, and the expansion of the private educational services market. The current state of tutoring in Uzbekistan is analyzed, with an emphasis on the need to strengthen its professional status, develop occupational standards, and improve systems for specialized training

and professional development. The findings indicate that the effective development of tutoring requires the integration of institutionalization, professionalization, and digitalization processes. The article also proposes practical and academic recommendations aimed at establishing tutoring as a distinct profession with clearly defined competencies, responsibilities, and development pathways.

Keywords: tutoring, tutor, professional activity, education, individualized learning, professional competence, digital education, academic support, occupational standards, higher education.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТЬЮТОРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК ПРОФЕССИИ

Аннотация. В статье рассматриваются перспективы развития тьюторской деятельности как самостоятельного вида профессиональной деятельности в современной системе образования. Исследуются педагогическая сущность тьюторства, основные профессиональные критерии, функциональные обязанности и его место в современной образовательной среде. Особое внимание уделяется трансформации тьюторской деятельности в контексте международного опыта, цифровизации образования, постпандемийных образовательных процессов и развития рынка частных образовательных услуг. Проанализировано современное состояние института тьюторства в Узбекистане, обоснована необходимость укрепления его профессионального статуса, разработки профессиональных стандартов, совершенствования системы специальной подготовки и повышения квалификации тьюторов. Результаты исследования показывают, что эффективное развитие тьюторской деятельности требует взаимной интеграции процессов институционализации, профессионализации и цифровизации. В статье также предложены научно-практические рекомендации по формированию тьюторства как самостоятельной профессии с четко определенными компетенциями, функциями и траекторией профессионального развития.

Ключевые слова: тьюторство, тьютор, профессиональная деятельность, образование, индивидуальное обучение, профессиональная компетентность, цифровое образование, академическая поддержка, профессиональный стандарт, высшее образование.

Kirish. Zamonaviy ta’lim tizimida yuz berayotgan institutsional, texnologik va ijtimoiy o‘zgarishlar ta’lim oluvchilarga individual yondashuvni ta’minlaydigan yangi pedagogik faoliyat turlariga ehtiyojni kuchaytirmoqda. Shunday faoliyatlardan biri tyutorlik bo‘lib, u bugungi kunda nafaqat ta’lim jarayonini qo‘llab-quvvatlovchi qo‘shimcha xizmat, balki muayyan kasbiy kompetensiyalar, etik me’yorlar va metodik tayyorgarlikni talab qiladigan mustaqil professional faoliyat sifatida

shakllanish imkoniyatiga ega. Ta’limning shaxsga yo‘naltirilgan paradigmasiga o‘tishi, individual ta’lim trayektoriyalarining ommalashuvi hamda o‘quvchilarning ehtiyojlari va imkoniyatlariga moslashtirilgan ta’lim xizmatlariga talabning ortishi tyutorlik faoliyatining nazariy va amaliy asoslarini qayta ko‘rib chiqishni taqozo etmoqda

Xalqaro miqyosda ta’lim sohasidagi transformatsiyalar, ayniqsa, COVID-19 pandemiyasi davrida yanada jadallashdi. Pandemiya an’anaviy ta’lim shakllarining cheklanishiga, masofaviy va gibrid o‘qitish texnologiyalarining keng joriy etilishiga olib keldi. UNESCO, OECD va Jahon bankining ta’limga oid hisobotlarida pandemiya natijasida yuzaga kelgan “ta’limdagi yo‘qotishlar”, o‘quvchilar o‘rtasidagi bilim darajasi tafovutlari hamda individual pedagogik ko‘makka bo‘lgan ehtiyojning ortgani qayd etiladi. Mazkur jarayonlar o‘qituvchi bilan bir qatorda ta’lim oluvchining individual rivojlanishini kuzatib boruvchi, maslahat beruvchi, o‘quv faoliyatini rejalashtirishga ko‘maklashuvchi mutaxassislar faoliyatiga bo‘lgan talabni ham kuchaytirdi.

Raqamli ta’lim platformalari, videokonferensiya vositalari, sun’iy intellektga asoslangan ta’lim resurslari hamda masofadan xizmat ko‘rsatish imkoniyatlarining kengayishi tyutorlik faoliyatining hududiy chegaralarini sezilarli darajada qisqartirdi. Natijada tyutor o‘z xizmatini faqat muayyan ta’lim muassasasi yoki hudud doirasida emas, balki onlayn shaklda keng auditoriyaga taklif qilish imkoniyatiga ega bo‘ldi. Bu esa tyutorlik faoliyatining yangi iqtisodiy modeli — individual ta’lim xizmatlari bozori, raqamli tyutorlik platformalari va mustaqil pedagogik faoliyatning shakllanishiga zamin yaratmoqda.

Shu bilan birga, ko‘plab mamlakatlarda xususiy repetitorlik va qo‘shimcha ta’lim xizmatlari bozori tobora kengayib bormoqda. Mazkur tendensiya ota-onalar va ta’lim oluvchilarning standartlashtirilgan ta’limdan tashqari individual pedagogik yordamga ehtiyoji yuqori ekanini ko‘rsatadi. Biroq repetitorlik va tyutorlik faoliyati mazmunan bir xil tushunchalar emas. Repetitor, odatda, muayyan fan bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarni rivojlantirishga yo‘naltirilgan bo‘lsa, tyutorning vazifasi ta’lim oluvchining individual ta’lim yo‘lini shakllantirish, uning akademik, shaxsiy va kasbiy rivojlanishini pedagogik jihatdan qo‘llab-quvvatlash bilan bog‘liq. Shu sababli tyutorlikning kasbiy chegaralarini belgilash, uni boshqa pedagogik faoliyat turlaridan farqlash va professional standartlarini ishlab chiqish ilmiy jihatdan dolzarb masala hisoblanadi.

O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, nodavlat ta’lim xizmatlarini rivojlantirish, raqamli ta’limni kengaytirish hamda talaba va o‘quvchilar bilan individual ishlash mexanizmlarini takomillashtirishga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmoqda [1]. Oliy ta’lim muassasalarida tyutorlik tizimining joriy etilishi ushbu faoliyatning institutsional jihatdan shakllanayotganini ko‘rsatsa-da, uni mustaqil va to‘laqonli kasb sifatida tavsiflovchi malaka talablari, professional standartlar, huquqiy maqom, tayyorlash va sertifikatlash mexanizmlari masalasi chuqur ilmiy tahlilni talab qiladi.

Metodologiya. Mazkur tadqiqot tyutorlik faoliyatini zamonaviy ta’lim tizimida mustaqil kasbiy faoliyat sifatida shakllantirish va rivojlantirish istiqbollarini aniqlashga qaratilgan bo‘lib, unda tizimli, qiyosiy, institutsional va kompetensiyaviy yondashuvlardan kompleks foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasining tanlanishi tyutorlik faoliyatining pedagogik, tashkiliy, huquqiy va ijtimoiy-iqtisodiy jihatlarini o‘zaro bog‘liq holda o‘rganish zarurati bilan izohlanadi.

Tadqiqot dizayni va metodologik yondashuv. Tadqiqot asosan sifatga yo‘naltirilgan tahliliy tadqiqot dizayni asosida tashkil etildi. Bunda tyutorlik faoliyatining nazariy asoslari, uning kasbiy xususiyatlari, xalqaro tajribada shakllangan modellari va O‘zbekiston ta’lim tizimidagi amaliy holati o‘zaro qiyoslandi.

Tizimli yondashuv tyutorlikni alohida pedagogik faoliyat turi sifatida emas, balki ta’lim oluvchi, pedagog, ta’lim muassasasi, mehnat bozori va normativ-huquqiy tizim o‘rtasidagi munosabatlarning tarkibiy elementi sifatida tahlil qilish imkonini berdi. Kompetensiyaviy yondashuv orqali esa tyutor faoliyatini amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan kasbiy bilim, ko‘nikma, kommunikativ qobiliyat, pedagogik maslahat berish, individual ta’lim trayektoriyasini loyihalash va monitoring qilish kompetensiyalariga alohida e’tibor qaratildi.

Institutsional yondashuv tyutorlikning huquqiy maqomi, kasbiy standartlari, mehnat munosabatlari, sertifikatlash va malaka oshirish tizimlari kabi omillarni o‘rganishda asosiy metodologik vositalardan biri sifatida qo‘llanildi.

Tadqiqot metodlari. Tadqiqotda bir-birini to‘ldiruvchi bir nechta ilmiy metodlardan foydalanildi.

Birinchidan, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish metodi yordamida tyutorlik, mentorlik, akademik maslahat, repetitorlik va individual pedagogik qo‘llab-quvvatlash tushunchalariga oid mahalliy va xorijiy ilmiy manbalar o‘rganildi. Ushbu metod tyutorlik faoliyatining mohiyati, funksional chegaralari va kasbiy mezonlarini aniqlashtirishga xizmat qildi.

Ikkinchidan, qiyosiy tahlil metodi asosida turli mamlakatlarda mavjud bo‘lgan tyutorlik modellari, tyutorlarning funksiyalari, tayyorlash tizimi, kasbiy talablar va sertifikatlash amaliyotlari o‘zaro solishtirildi. Ayniqsa, individual ta’lim va akademik qo‘llab-quvvatlash tizimi rivojlangan davlatlar tajribasi tyutorlikni alohida kasbiy faoliyat sifatida shakllantirish nuqtayi nazaridan tahlil qilindi.

Uchinchidan, kontent-tahlil metodi orqali UNESCO, OECD, Jahon banki va boshqa xalqaro tashkilotlarning ta’lim, raqamlashtirish, individual ta’lim, pandemiyadan keyingi ta’lim yo‘qotishlari hamda qo‘shimcha pedagogik xizmatlarga oid hisobotlari o‘rganildi. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasida ta’lim tizimini rivojlantirish, oliy ta’limda tyutorlik tizimini tashkil etish, nodavlat ta’lim xizmatlari va pedagogik faoliyatni tartibga solishga doir qonunchilik hamda normativ-huquqiy hujjatlar mazmunan tahlil qilindi [2].

Natijalar va muhokamalar. O‘tkazilgan nazariy, qiyosiy va institutsional tahlillar tyutorlik faoliyatining zamonaviy ta’lim tizimida tobora muhim o‘rin egallayotganini ko‘rsatdi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, tyutorlikni faqat ta’lim oluvchiga yordam ko‘rsatish yoki uning bo‘sh vaqtini tashkil etishga qaratilgan faoliyat sifatida talqin qilish mazkur kasbning zamonaviy mazmunini to‘liq aks ettirmaydi. Tyutorlik bugungi sharoitda ta’lim oluvchining individual rivojlanish trayektoriyasini shakllantirish, uning akademik ehtiyojlarini aniqlash, o‘quv jarayoniga moslashuvini qo‘llab-quvvatlash, mustaqil ta’lim ko‘nikmalarini rivojlantirish hamda shaxsiy va kasbiy rivojlanishini muvofiqlashtirishga xizmat qiluvchi kompleks pedagogik faoliyat sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Tyutorlik faoliyatining kasbiy mohiyati va asosiy mezonlari

Tahlil natijalari tyutorlikning mustaqil kasbiy faoliyat sifatida shakllanishi uchun, avvalo, uning funksional chegaralarini aniq belgilash zarurligini ko‘rsatdi. Xalqaro va mahalliy ilmiy adabiyotlarda “tutor”, “mentor”, “academic advisor”, “coach” va “private tutor” tushunchalarining ayrim hollarda bir-biriga yaqin ma’noda qo‘llanishi kuzatiladi [3]. Biroq ushbu faoliyat turlari maqsadi va pedagogik funksiyalariga ko‘ra bir-biridan farqlanadi.

Repetitor, odatda, muayyan fan bo‘yicha bilimlarni chuqurlashtirish yoki ta’lim oluvchini imtihonlarga tayyorlashga yo‘naltiriladi. Mentor ko‘proq tajriba almashish, kasbiy rivojlanish va ijtimoiy moslashuvga ko‘maklashadi. Akademik maslahatchi esa ta’lim dasturi, fanlarni tanlash va akademik rejalashtirish bilan bog‘liq masalalarda maslahat beradi. Tyutorning vazifalari esa ushbu yo‘nalishlarning ayrim elementlarini birlashtirgan holda ta’lim oluvchining individual ta’lim faoliyatini tizimli ravishda kuzatib borish bilan tavsiflanadi.

Shundan kelib chiqib, tyutorlikni mustaqil kasb sifatida tavsiflashda bir necha mezonlarni ajratish mumkin. Birinchidan, faoliyatning aniq professional funksiyalari mavjud bo‘lishi kerak. Ikkinchidan, tyutor uchun maxsus bilim, ko‘nikma va kompetensiyalar majmuasi belgilanishi zarur. Uchinchidan, kasbiy faoliyatning etik me’yorlari va mas’uliyat chegaralari shakllantirilishi lozim. To‘rtinchidan, tyutorlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish mexanizmlari mavjud bo‘lishi kerak. Beshinchidan, ushbu faoliyat mehnat bozori va normativ-huquqiy tizimda muayyan kasbiy maqomga ega bo‘lishi maqsadga muvofiq.

Tadqiqot natijalari tyutorning professional kompetensiyalarini beshta asosiy guruhga ajratish mumkinligini ko‘rsatadi: pedagogik-didaktik, kommunikativ, diagnostik-tahliliy, tashkiliy-maslahatchilik va raqamli kompetensiyalar. Pedagogik kompetensiya ta’lim oluvchining individual xususiyatlarini hisobga olish va mos pedagogik strategiyalarni tanlashni nazarda tutadi. Kommunikativ kompetensiya samarali muloqot o‘rnatish, tinglash, motivatsiya berish va nizoli vaziyatlarni konstruktiv hal qilish bilan bog‘liq. Diagnostik kompetensiya ta’lim oluvchining akademik holati, ehtiyojlari va rivojlanish dinamikasini baholash imkonini beradi. Raqamli kompetensiya esa onlayn platformalar, elektron ta’lim resurslari va zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanishni talab qiladi.

Raqamlashtirish va pandemiyadan keyingi ta’lim muhitida tyutorlik

Tadqiqot doirasida o‘rganilgan xalqaro hisobotlar COVID-19 pandemiyasi ta’lim tizimida individual pedagogik yordamga bo‘lgan ehtiyojni sezilarli ravishda oshirganini ko‘rsatadi [4]. Masofaviy ta’lim davrida barcha ta’lim oluvchilar bir xil darajada mustaqil ishlash, vaqtni boshqarish yoki raqamli ta’lim muhitiga moslashish imkoniyatiga ega bo‘lmagani kuzatildi. Natijada akademik qo‘llab-quvvatlash, individual maslahat va o‘quv jarayonini muvofiqlashtirishga ehtiyoj kuchaydi.

Mazkur holat tyutorlikning yangi — raqamli shakllarining rivojlanishiga ham turtki berdi. Onlayn tyutorlik xizmatlari ta’lim oluvchi va mutaxassisning bir geografik hududda bo‘lishi zaruratini kamaytirdi. Bu holat bir tomondan ta’lim xizmatlari bozorining kengayishiga, ikkinchi tomondan esa tyutorlar o‘rtasida raqobatning kuchayishiga olib kelmoqda.

Raqamli tyutorlikning rivojlanishi ushbu kasbga nisbatan yangi talablarni ham shakllantirmoqda. Zamonaviy tyutor videokonferensiya platformalaridan foydalanish bilan cheklanib qolmasdan, o‘quvchining raqamli faoliyati natijalarini tahlil qila olishi, elektron portfoliolar bilan ishlashi, masofaviy monitoringni tashkil etishi va individual raqamli ta’lim resurslarini tavsiya qila olishi lozim.

Sun’iy intellekt texnologiyalarining ta’lim jarayoniga kirib kelishi tyutorlik faoliyatiga ham ta’sir ko‘rsatmoqda. Sun’iy intellektga asoslangan tizimlar bilim darajasini baholash, individual topshiriqlarni tavsiya etish yoki ta’lim natijalarini prognoz qilish imkoniyatiga ega bo‘lsa-da, motivatsiya, emotsional qo‘llab-quvvatlash, murakkab pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish va individual qarorlar qabul qilishda inson omilining ahamiyati saqlanib qoladi [5]. Shu sababli kelajakdagi tyutorlik modeli “texnologiya yoki inson” tamoyili asosida emas, balki “texnologiya va inson” integratsiyasiga asoslanishi maqsadga muvofiq.

Xalqaro tajriba va uning ahamiyati

Xalqaro tajribani qiyosiy o‘rganish tyutorlik turli ta’lim tizimlarida turlicha tashkiliy modellarga ega ekanini ko‘rsatdi. Ayrim mamlakatlarda tyutor universitetning akademik qo‘llab-quvvatlash tizimining bir qismi sifatida faoliyat yuritadi. Boshqa davlatlarda esa xususiy yoki mustaqil ta’lim xizmatlari bozorida professional tyutorlarning faoliyati keng tarqalgan [6].

Xalqaro tajribaning muhim xususiyatlaridan biri tyutor faoliyatini natijaga yo‘naltirilgan yondashuv asosida tashkil etishga intilishdir. Bunda tyutorning samaradorligi faqat o‘tkazilgan uchrashuvlar soni bilan emas, balki ta’lim oluvchining akademik muvaffaqiyati, mustaqil o‘qish ko‘nikmalarining rivojlanishi, ta’lim muhitiga moslashuvi va individual maqsadlarga erishishi kabi ko‘rsatkichlar orqali baholanadi [7].

Tahlil qilingan tajribalarda tyutor faoliyatining professionallashuviga xizmat qiluvchi bir necha omillar aniqlandi. Bular — maxsus tayyorlov kurslari, sertifikatlashtirish, muntazam malaka oshirish, professional uyushmalar faoliyati, kasbiy etika kodekslari va tyutor faoliyatini baholash tizimlaridir. Mazkur omillar

tyutorlikni tasodifiy yoki vaqtinchalik xizmat turi sifatida emas, balki professional rivojlanish trayektoriyasiga ega kasbga aylantirish uchun zarur institutsional shartlarni yaratadi [8]

Shu jihatdan O‘zbekiston sharoitida xorijiy modelni to‘g‘ridan-to‘g‘ri ko‘chirish emas, balki milliy ta’lim tizimi, madaniy muhit va mavjud boshqaruv mexanizmlariga moslashtirish muhimdir.

O‘zbekistonda tyutorlik faoliyatining mavjud holati

O‘zbekistonda oliy ta’lim tizimida tyutorlik institutining shakllanishi individual ishlash mexanizmlarini takomillashtirish yo‘lidagi muhim qadam sifatida baholanishi mumkin. Oliy ta’lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan tyutorlar talabalarni ta’lim jarayoniga moslashtirish, ularning murojaatlarini o‘rganish, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlardagi ishtirokini muvofiqlashtirish va talabalar bilan individual ishlash kabi vazifalarni amalga oshirmoqda.

Shu bilan birga, tahlil natijalari O‘zbekistonda mavjud tyutorlik modelining professional faoliyat sifatidagi konseptual chegaralarini yanada aniqlashtirish ehtiyoji mavjudligini ko‘rsatadi. Amaliyotda tyutor zimmasiga juda ko‘p tashkiliy, ma’muriy va tarbiyaviy vazifalarning yuklatilishi uning asosiy pedagogik vazifasi — talabaning individual ta’lim va rivojlanish trayektoriyasini qo‘llab-quvvatlash funksiyasining ikkinchi darajaga tushib qolishiga olib kelishi mumkin.

Bu esa tyutor faoliyati samaradorligini baholash mezonlarini qayta ko‘rib chiqishni talab qiladi. Tyutor faoliyati faqat tadbirlarni tashkil etish, davomatni nazorat qilish yoki ma’lumot yig‘ish bilan baholanishi yetarli emas. Uning kasbiy samaradorligini talabaning akademik va shaxsiy rivojlanishiga qo‘shgan hissasi, muammolarni erta aniqlash qobiliyati, individual maslahatlar samarasi va talabaning mustaqillik darajasining ortishi kabi mezonlar asosida baholash maqsadga muvofiq.

Yana bir muhim muammo — tyutorlarning maxsus kasbiy tayyorgarligidir. Tyutorlik pedagogika, psixologiya, kommunikatsiya, konfliktologiya, raqamli pedagogika va ta’lim menejmenti elementlarini birlashtiruvchi faoliyat hisoblanadi. Shuning uchun tyutor lavozimiga tayinlangan mutaxassisning faqat oliy ma’lumotga ega bo‘lishi uning professional tayyorgarligini to‘liq kafolatlamaydi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, tyutorlikni kasb sifatida rivojlantirish zarurati faqat yangi lavozim yaratish yoki mavjud tyutorlar sonini oshirish bilan cheklanmaydi. Asosiy masala tyutorlikning professional identifikatsiyasini shakllantirishdan iborat. Agar faoliyatning kasbiy vazifalari, malaka talablari, etik mezonlari va rivojlanish imkoniyatlari aniq belgilanmasa, tyutorlik boshqa pedagogik yoki ma’muriy faoliyatlarning yordamchi shakli sifatida qolib ketishi mumkin.

Shu nuqtayi nazardan, tyutorlikning istiqboli uch asosiy jarayon bilan bog‘liq: institutsionallashuv, professionallashuv va raqamlashtirish. Institutsionallashuv tyutorning ta’lim tizimidagi huquqiy va tashkiliy o‘rnini mustahkamlaydi [9]. Professionallashuv uning kasbiy kompetensiyalari, standartlari va tayyorlash tizimini shakllantiradi. Raqamlashtirish esa tyutorlik xizmatlarini kengaytirish,

individuallashtirish va ularning natijadorligini monitoring qilish imkoniyatini oshiradi [10].

Shuningdek, tahlil tyutorning kelajakdagi roli “nazorat qiluvchi xodim” modelidan “individual rivojlanish bo‘yicha professional hamroh” modeliga o‘tishi zarurligini ko‘rsatmoqda [11]. Mazkur transformatsiya amalga oshirilgan taqdirdagina tyutorlik ta’lim sifatini oshirish, talabaning mustaqilligini rivojlantirish, ta’limdagi uzilishlarning oldini olish va shaxsiylashtirilgan ta’limni ta’minlashning samarali mexanizmlaridan biriga aylanishi mumkin.

Umuman olganda, olingan natijalar O‘zbekistonda tyutorlikni alohida kasbiy faoliyat sifatida shakllantirish uchun zarur institutsional asoslarning dastlabki elementlari mavjudligini, biroq kasbiy standartlar, maxsus tayyorlash, sertifikatlash, faoliyat samaradorligini baholash va raqamli qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini yanada takomillashtirish zarurligini ko‘rsatadi [12]. Mazkur natijalar keyingi bo‘limda tyutorlik faoliyatini barqaror professional tizim sifatida rivojlantirishga doir umumiy xulosalar va amaliy tavsiyalarni shakllantirish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari tyutorlik faoliyati zamonaviy ta’lim tizimida ta’lim oluvchining individual rivojlanishini qo‘llab-quvvatlovchi muhim pedagogik mexanizmga aylanib borayotganini ko‘rsatdi. Ta’limni individuallashtirish, raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi, onlayn ta’lim va qo‘shimcha ta’lim xizmatlariga talabning ortishi tyutorlikni mustaqil kasbiy faoliyat sifatida rivojlantirish zaruratini kuchaytirmoqda.

Tyutorlikni to‘laqonli kasb sifatida shakllantirish uchun uning kasbiy vazifalari va kompetensiyalarini aniq belgilash, maxsus tayyorlash va malaka oshirish tizimini yaratish, kasbiy standartlar hamda faoliyat samaradorligini baholash mezonlarini ishlab chiqish muhim hisoblanadi. Ayniqsa, O‘zbekiston sharoitida tyutorning faoliyatini ortiqcha ma’muriy vazifalardan xoli etib, uning asosiy e’tiborini ta’lim oluvchining akademik, shaxsiy va kasbiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashga yo‘naltirish maqsadga muvofiq.

Shuningdek, xalqaro tajribani milliy ta’lim tizimi xususiyatlariga moslashtirish, raqamli tyutorlik platformalarini rivojlantirish va tyutorlarning kasbiy rivojlanish trayektoriyasini shakllantirish mazkur faoliyatning istiqboldagi barqaror rivojlanishini ta’minlaydi. Shu asosda tyutorlikni nafaqat oliy ta’lim muassasalaridagi lavozim, balki professional standartlar, maxsus kompetensiyalar va aniq kasbiy maqomga ega bo‘lgan mustaqil pedagogik faoliyat sifatida rivojlantirish istiqbolli yo‘nalishlardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi. Ta’lim to‘g‘risida: O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O‘RQ–637-son Qonuni // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. – Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Oliy ta’lim tashkilotlarida tyutorlik faoliyatini tashkil etish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida: 2025-yil 17-oktabrdagi 656-son qaror // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. – Toshkent, 2025.
3. Bray M. Confronting the Shadow Education System: What Government Policies for What Private Tutoring? – Paris: UNESCO International Institute for Educational Planning, 2009. – 132 p.
4. Bray M. Private supplementary tutoring: comparative perspectives on patterns and implications // Compare: A Journal of Comparative and International Education. – 2006. – Vol. 36, № 4. – P. 515–530. – DOI: 10.1080/03057920601024974.
5. Bray M., Kwo O. Regulating Private Tutoring for Public Good: Policy Options for Supplementary Education in Asia. – Bangkok; Hong Kong: UNESCO; Comparative Education Research Centre, The University of Hong Kong, 2014. – 93 p.
6. Rabow J., Chin T., Estrada J. Tutoring Matters: Everything You Always Wanted to Know about How to Tutor. – Philadelphia: Temple University Press, 2011. – 216 p.
7. Nickow A., Oreopoulos P., Quan V. The Promise of Tutoring for PreK–12 Learning: A Systematic Review and Meta-Analysis of the Experimental Evidence // American Educational Research Journal. – 2024. – Vol. 61, № 1. – P. 74–107. – DOI: 10.3102/00028312231208687.
8. OECD. PISA 2018 Results. Vol. V: Effective Policies, Successful Schools. – Paris: OECD Publishing, 2020. – 328 p. – DOI: 10.1787/ca768d40-en.
9. OECD. Equity and Inclusion in Education: Finding Strength through Diversity. – Paris: OECD Publishing, 2023. – 372 p. – DOI: 10.1787/e9072e21-en.
10. UNESCO, UNICEF, World Bank. The State of the Global Education Crisis: A Path to Recovery. – Paris; New York; Washington, DC: UNESCO; UNICEF; World Bank, 2021. – Elektron resurs.
11. UNESCO. Recovering Lost Learning: What Can Be Done Quickly and at Scale? – Paris: UNESCO, 2021. – Elektron resurs. – Murojaat sanasi: 15.09.2026.
12. OECD. OECD Digital Education Outlook 2026: Exploring Effective Uses of Generative AI in Education. – Paris: OECD Publishing, 2026. – 267 p. – DOI: 10.1787/062a7394-en.